Ekonomski odnosi Jugoslavije i Egipta (1967.)

Nikola Perković*

Izvorni znanstveni članak
Primljeno: 3. travnja 2025
Prihvaćeno: 19. srpnja 2025.
DOI: https://doi.org/10.46672/po-mest.28.1-2.6

SAŽETAK

U odnosu na druge afričke zemlje, Jugoslavija je u razdoblju analiziranom u ovome članku s Egiptom imala najrazgranatije ekonomske odnose. Istraživanje ove problematike ponajprije je relevantno s aspekta vremenskog razdoblja kojim je obuhvaćeno, odnosno događajima koji su ga obilježili. Tako je u lipnju 1967. započeo oružani vojni sukob između udruženih snaga Egipta, Jordana, Sirije te sudanskih i palestinskih gerilaca i Izraela. U ovome je ratu Egipat doživio katastrofalan poraz, koji je, najposlije, rezultirao gubitkom teritorija, nestabilnošću političkog sustava i znatnim padom gospodarske aktivnosti. Istovremeno se, pak, Jugoslavija prvi put nakon uvođenja radničkog samoupravljanja 1950., počela suočavati s velikim gospodarskim problemima. Cilj ovoga članka, napisanog na temelju neobjavljenoga arhivskog materijala i relevantne politološko-historiografske literature, jest prikazati gospodarske odnose Jugoslavije i Egipta u razdoblju u kojemu su se ove dvije države suočavale s velikim izazovima, kako vanjskima tako i unutarnjima.

Ključne riječi: Jugoslavija, Egipat, gospodarski odnosi, 1960-e

UVODNA RAZMATRANJA

Od kraja Drugoga svjetskog rata do 1952. diplomatsko-ekonomski odnosi Jugoslavije i Egipta bili su predmet sporednog interesa u vanjskopolitičkim koncepcijama ovih dviju zemalja. S jedne strane, službena politika Beograda u tome razdoblju nije pokazivala znatniji interes za Bliski istok, dok je, s druge strane, Jugoslavija za egipatsku diplomaciju bila „suviše nevidljiva i komunistička“ (Žarković, 2024: 26). Zato prvi poslijeratni jugoslavenski diplomatski predstavnici u Kairu nisu imali pretjerano velikog uspjeha u kreiranju i razvoju dobrih međudržavnih odnosa. Uz spomenuto, veliko su ograničenje predstavljali i postojanje različitih ideoloških predrasuda u analizama inozemnih gospodarsko-političkih prilika te slaba organiziranost jugoslavenskoga diplomatskog predstavništva (Petrović, 2007: 33, Žarković, 2024: 26, Životić, 2008: 483–496).

Veću pozornost ulozi i značaju Egipta na prostoru Bliskoga istoka komunističke su vlasti u Jugoslaviji počele usmjeravati nakon državnog udara od 23. srpnja 1952. koji

* Dr. sc. Nikola Perković, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, Hrvatska, nikola.perkovic50@gmail.com.

This work is licensed under a CC BY-NC 4.0 license, © author(s).

su proveli članovi organizacije Slobodni oficiri pod vodstvom Muhameda Nagiba i Gamala Abdela Nasera. Dotadašnji egipatski kralj Faruk bio je prisiljen pobjeći iz zemlje. Nakon toga događaja pripadnici prevratničke časničke grupe osnovali su upravljačko tijelo pod nazivom Savjet revolucije, koje je preuzelo cjelokupnu vlast u Egiptu. Bez obzira na to što pripadnici Slobodnih oficira nisu imali veliko političko iskustvo, oni su egipatskom narodu nudili jasan plan koji se ponajprije očitovao u nužnosti neutralizacije britanskog političko-vojnog utjecaja i minimiziranja moći veleposjedničke elite (McNamara, 2003: 23–28, Žarković, 2024: 26).

U lipnju 1953. konačno je ukinuta monarhija te je Egipat proglašen republikom (Zgurić, 2016: 60). Tri mjeseca prije novi jugoslavenski diplomatski predstavnik u Egiptu postaje Marko Nikezić. Njegovo upoznavanje s revolucionarnim Egiptom predstavljalo je velik izazov, napose s aspekta izrazito antikomunističkih stajališta vodećih egipatskih političkih ličnosti u tome razdoblju. Bez obzira na izneseno, Nikezić je u službenim dokumentima, koji su poslani na analizu u Beograd, bio poprilično suzdržan spram novoga političkog sustava u Kairu. Potonji je definirao kao „vladu poštenih buržuja koja konstantno lavira između naprednih i reakcionarnih crta“ (Žarković, 2024: 30). Kod Nikezića je, pak, postojala bojazan da nove vlasti nemaju pripremljen plan za izlazak iz političko-ekonomske krize, odnosno da se u mnogobrojnim potezima osjećalo preveliko oklijevanje. To se, uglavnom, očitovalo u djelomičnoj provedbi agrarne reforme, koja je predstavljala „glavnu tekovinu revolucije“ (Žarković, 2024: 30). Problematika uspostave funkcionalnog sustava upravljanja s kojom se suočavalo postrevolucionarno egipatsko društvo bila je imanentna svim novooslobođenim azijskim i afričkim zemljama, koje su u procesu dekolonizacije tražile najučinkovitiji model rasta i razvoja, koji je, najposlije, trebao rezultirati samostalnim ekonomskim napretkom i distanciranjem od utjecaja bivših kolonijalnih sila. Političko-ekonomski nedostaci novoga egipatskog sustava o kojima je Nikezić izvještavao bili su posljedica zaostaloga postkolonijalnog društva koje je ovisilo o utjecaju dotadašnjih kolonijalnih elita, kao i nenaviknutost na stabilnu političku situaciju (Žarković, 2024: 30).

Nikezićevi osvrti na unutarnji egipatski razvoj nakon državnog udara ipak nisu bili prevladavajuće negativni. Kao pozitivne primjere upravljanja navodio je egipatske vojne vlasti, kojima je odavao priznanje da svojom politikom ovu državu vode u „novu eru“, to jest da je namjeravaju „izvući iz zaostalosti“, ponajprije sa stanovišta pokušaja uspostave nekorumpirane vojne uprave, provedbe agrarne reforme, osiguravanja visokih industrijskih stopa rasta i neovisne vanjske politike (Žarković, 2024: 30).

Iako su od 1953. do 1954. trgovinski odnosi između Jugoslavije i Egipta bilježili postupan rast, jugoslavenska strana nije bila zadovoljna spremnošću egipatskih delegacija za proširenjem gospodarske suradnje. Nikezić je u svojim izvještajima Beogradu u više navrata ukazivao na to da je egipatska strana često iznosila argument da je kvaliteta jugoslavenskih proizvoda loša i nekonkurentna na egipatskom tržištu. Tako je on krajem 1955. spomenuo i loše rezultate sastanaka egipatskih vlasti i ekonomske delegacije jugoslavenskoga Saveznoga izvršnog vijeća (SIV), koju je u Kairu predvodio Osman Karabegović. Na tim je sastancima egipatska strana isticala da je jugoslavensku industriju smatrala početničkom i nedoraslom onima u drugim europskim zemljama.

Kao pozitivni primjeri ekonomske suradnje između ovih dviju zemalja bili su navedeni vojna industrija te brodogradnja i ribarstvo (Žarković, 2024: 41).

U studenome 1954. egipatski predsjednik postaje Gamal Abdel Naser (Cook, 2012: 30–31, Kissinger, 2022: 231). On je neposredno prije preuzimanja te funkcije počeo povlačiti određene poteze koje je smatrao nužnima u pogledu obrane egipatskih nacionalnih interesa. Tako je u listopadu iste godine s Velikom Britanijom dogovorio sporazum prema kojem su se njezini vojnici u periodu od dvije godine morali povući s egipatskog područja. To je označavalo početak razdoblja u kojemu na tome teritoriju prvi put od okupacije 1882. nije trebalo biti stranih vojnika (Kissinger, 2022: 234, Rogan, 2009: 65–82). Naser je bio uvjeren u to da je gospodarska samodostatnost Egipta jedini preduvjet njegovoj suverenosti. Zato je započeo s izgradnjom Asuanske brane. Ona je trebala biti jedan od najvitalnijih egipatskih razvojnih projekata, čije je konačno pokretanje moralo osigurati kontrolu toka Nila, smanjenje poplava, povećanje obradivih površina i unaprjeđenje proizvodnje električne energije. U prosincu 1955. Sjedinjene Američke Države (SAD), Velika Britanija i Svjetska banka pristali su financirati realizaciju ovoga poslovnog pothvata (Kissinger, 2022: 234). Nedugo nakon tih dogovora postalo je jasno da egipatska vlada, uslijed usporavanja privatnih ulaganja i slaboga gospodarskog rasta, neće moći vraćati novčana sredstva toga kreditnog aranžmana. SAD je 19. srpnja 1956. odlučio ukinuti financiranje izgradnje Asuanske brane. No, treba naglasiti da nemogućnost otplate dogovorenih kredita nije bio jedini razlog takvom potezu. U Egiptu je u tome razdoblju, naime, bila prisutna oštra protuamerička promidžba koja je svoju potpunu afirmaciju doživjela u nekoliko slučajeva poput, primjerice, potpore protuzapadnim stranama u Kongu, Libiji i Alžiru, priznanja Narodne Republike Kine te dogovora o trgovini oružjem s Čehoslovačkom (Kissinger, 2022: 234, Finklestone, 1996: 38–61). Ove su Naserove političke odluke navele SAD i Veliku Britaniju na zaključak da je Egipat odabrao Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR) kao budućega najvažnijega vanjskopolitičkog partnera.

Naserova reakcija na ukidanje američke financijske pomoći namijenjene izgradnji Asuanske brane bila je nacionalizacija Sueskog kanala 26. lipnja 1956. godine (Zgurić, 2016: 62). Ovim je potezom bio znatno narušen položaj Velike Britanije na Bliskom istoku. Zato je u listopadu te godine u tajnosti dogovorena vojna intervencija Francuske, Izraela i Velike Britanije na Egipat u cilju ponovnog preuzimanja kontrole nad Sueskim kanalom. No, spomenutim je zemljama u ovome pothvatu izostala potpora njihova najvažnijeg saveznika, SAD-a. SAD je, uz poticanje glasovanja u Općoj skupštini Ujedinjenih Naroda protiv Velike Britanije i Francuske, spriječio i Međunarodni monetarni fond da pruži potporu britanskoj funti koja je u tome razdoblju doživljavala oštar pad. Ovo je rezultiralo povlačenjem vojnika tih triju država s egipatskog teritorija i, najposlije, ostavke britanskoga premijera Anthonyja Edena u siječnju 1957. godine (Kissinger, 2022: 235).

Opisana je hladnoratovska epizoda označavala kraj liberalnih kretanja u Egiptu, odnosno početak Naserova uspona među važne čimbenike regionalne i svjetske politike. Taj je događaj ne samo potaknuo egipatsko stanovništvo da podupre Naserov režim već je i znatno pridonio odupiranju arapskog svijeta zapadnom imperijalizmu (Zgurić, 2016: 62). Usto, zanimljivo je napomenuti da je od nacionalizacije Sueskog

kanala otpočeo proces koji je službena egipatska politika najviše zamjerala zemljama s komunističkim državnim uređenjem. Tako je najprije podržavljena cjelokupna strana imovina na egipatskom teritoriju, a potom i Nacionalna banka Egipta koja je svoju dužnost obavljala, uglavnom, kao središnja državna banka. Nekoliko godina nakon toga u potpunosti je nacionaliziran neagrarni sektor. Riječju, u prvim godinama nakon sueske krize u Egiptu je provedeno jedno od najbržih podržavljenja privatne imovine te je, najposlije, stečena takva kontrola nad gospodarstvom kakvu nije imala niti jedna država izvan SSSR-a (Zgurić, 2016: 63). U prvih desetak godina nakon nacionalizacije društvene i privatne imovine egipatsko je gospodarstvo prosječno na godišnjoj razini raslo po stopi od 9 %. Zato je Svjetska banka „Naserov razvojni eksperiment" često uspoređivala s drugim tržišnim ekonomijama koje su u tome razdoblju doživljavale snažan gospodarski razvoj poput, primjerice, Južne Koreje (Osman, 2011: 57, Zgurić, 2016: 62–63).

Tema ovoga članka, napisanog na temelju neobjavljenoga arhivskog materijala i relevantne politološko-historiografske literature, gospodarski su odnosi Jugoslavije i Egipta u 1967. godini. Relevantnost ovoga istraživanja ponajprije se očituje u vremenskom razdoblju u kojemu su ti odnosi analizirani, odnosno događajima koji su ga obilježili. Naime, u lipnju 1967. dogodio se oružani vojni sukob između udruženih snaga Egipta, Jordana, Sirije te sudanskih i palestinskih gerilaca i Izraela. Povod ovom ratu bila je Naserova odluka o zatvaranju Tiranskog tjesnaca i Akapskog zaljeva za izraelske brodove. Također je bila naređena blokada svih brodova koji su prevozili oružje i naftu u Izrael. Američki znanstvenici John Mearsheimer i Stephen Walt u svojoj knjizi *Izraelski lobi i američka vanjska politika* iznose činjenicu da, na temelju novoobjavljenih dokumenata o tome ratu, Arapi nisu imali namjeru pokrenuti rat protiv Izraela, odnosno inicirati pokušaj uništenja židovske države. Prema dvojici spomenutih autora, „Izrael je zapravo taj koji nosi veliku odgovornost za izbijanje toga rata" (Mearsheimer i Walt, 2008: 113). Unatoč poduzimanju znatnih diplomatskih napora zapadnoeuropskih zemalja i SAD-a radi sprječavanja ratnih djelovanja, Izrael je 5. lipnja odlučio započeti „preventivni rat", koji je imao u cilju izmijeniti ravnotežu snaga, odnosno dugoročno odvratiti Egipat i Siriju od napada na Izrael (Mearsheimer i Walt, 2008: 113).

Ovaj je događaj završio potpunim slomom arapske ratne koalicije, to jest izraelskim zauzimanjem Zapadne obale, Pojasa Gaze, Golanske visoravni, Istočnog Jeruzalema i cijelog Sinaja. To je, najposlije, rezultiralo katastrofalnim posljedicama za egipatski politički sustav i velikim padom cjelokupne gospodarske aktivnosti u toj zemlji (Kissinger, 2022: 237).

Jugoslavija je povodom spomenutoga rata od lipnja do rujna 1967. sudjelovala na tri sastanka kojima je, izuzev rumunjskog, nazočila većina lidera socijalističkih zemalja. Na njima je Jugoslavija zauzimala stav prema kojemu treba spriječiti slom „progresivnih" arapskih režima, što je, u konačnici, trebalo rezultirati stabilnošću politike nesvrstanosti (Žarković, 2024: 280). Ovakva su razmišljanja dovela i do blagog otopljavanja odnosa sa SSSR-om, napose u kontekstu spomenute interpretacije bliskoistočne krize u kojoj su se očitovale kako čvrsta protuzapadna retorika tako i borba za ponovno preuzimanje partijske odgovornosti nad kreacijom osnovnih pravaca djelovanja jugoslavenske vanjske politike (Žarković, 2024: 280).

Jugoslavensko-sovjetska suradnja, koja je išla u smjeru sanacije posljedica uzrokovanih ratom na Bliskom istoku 1967., bila je, uglavnom, sprovođena u duhu zajedničkog razumijevanja uzroka sukoba, odnosno daljnjeg podupiranja gospodarsko-političkog razvoja poraženih arapskih zemalja (Bogetić, 2008: 98–116, Žarković, 2024: 288). Sveukupno gledajući, sva partijska vodstva socijalističkih zemalja slično su interpretirala ratna zbivanja na tome području. Prema tome je Izrael okarakteriziran kao eksponent zapadnog imperijalizma, bez čije bi logističke, financijske i vojne pomoći ova država teško ostvarila uspjeh u tome sukobu. Josip Broz Tito se, nadalje, osim poziva na razumijevanje za težak položaj Naserova režima, priklonio stavovima pojedinih socijalističkih lidera na temelju kojih je bliskoistočnu krizu trebalo iskoristiti za povećanje uloge istočnog bloka među arapskim zemljama (Žarković, 2014: 280).

Što se unutarnjeg stanja u Jugoslaviji u 1967. tiče, a koje je relevantno za odabir ovoga vremenskog razdoblja kao predmeta istraživanja, treba naglasiti da je ta godina, prema ekonomskim i socijalnim pokazateljima, ocijenjena jednom od najneuspješnijih od uvođenja koncepta radničkog samoupravljanja (Klasić, 2012: 32). To je od 1952. bila prva godina u kojoj je došlo do pada industrijske proizvodnje u odnosu na prethodnu. Negativni trendovi bili su prisutni i u politici zapošljavanja. U 1964. je ukupan broj zaposlenih u Jugoslaviji bio na razini od 3.743.200, dok je ta kategorija u 1967. iznosila 3.605.500. Ova su kretanja označavala pad od 3,7 % zaposlenih u 1967. u odnosu na 1964. godinu (Klasić, 2012: 32).

Pad broja zaposlenosti i rast nezaposlenosti generirao je još jedan teži problem koji je u tome razdoblju bio velik teret na putu prema uspješnom razvoju jugoslavenskog gospodarstva, a to je odljev radne snage. Tako se krajem 1967. na radu u inozemstvu nalazilo oko 400.000 jugoslavenskih radnika. Osim toga velikog broja, komunističke je vlasti posebno zabrinjavala činjenica što je velik udio u njemu otpadao na mlade i kvalificirane radnike (Grečić, 1969: 315–322, Klasić, 2012: 33).

Pa, ipak, vjerojatno jedan od najvećih problema s kojima se jugoslavensko gospodarstvo suočavalo u tome razdoblju bila je nemogućnost prilagodbe tržišnim zakonitostima poslovanja, koja su bila institucionalizirana gospodarskom reformom iz 1965. godine (O jugoslavenskoj gospodarskoj reformi iz 1965. vidi više: Bilandžić, 1969*:* 118, Bilandžić, 1978: 305–313, Bilandžić, 1999: 474–482, Borak, 2002: 49, Đodan, 1991: 194–195, Klasić, 2012: 23., Lydall, 1984: 78, Matković, 1998: 347–350, Obadić, 2017:144, Pešić, 2001: 31–32, Pirjevec, 1995: 254–255, Ramet, 1992: 150, Radelić, 2006: 329–338, Rusinow, 1978: 180, Šefer, 1969: 35). U tim je uvjetima sve češće do izražaja dolazila diferencijacija između onih koji su transformacijom prema učinkovitijem poslovanju pronašli put uspješnijem razvoju i onih koji su rješenja ekonomskih problema očekivali u odlukama saveznih i republičkih upravljačkih tijela (Klasić, 2012: 33).

Godine 1967. posebno se povećao broj jugoslavenskih poduzeća koja su poslovala s gubitkom. Jedan dio tih poslovno-radnih organizacija u te probleme nije upao zbog vlastite neučinkovitosti, već radi promijenjenih uvjeta poslovanja, odnosno manjkavosti u ekonomsko-političkom sustavu. Rješenja ovih problema, koja je primjenjivao velik broj poduzeća, ponajprije su se očitovala u nenamjenskom korištenju sredstava na-

mijenjenih kreditiranju investicija i izvoza za sanaciju gubitaka, a sve u cilju očuvanja radnih mjesta i osiguranja konkurentnog položaja na tržištu (Klasić, 2012: 38).

Prijelaz s ekstenzivnog modela, koji je implicirao maksimalizaciju gospodarskog rasta bez obzira na dobit, na intenzivni koncept, koji je davao znatno više pozornosti o optimalizaciji rasta u ovisnosti od dobiti, zahtijevao je visok stupanj obrazovanih stručnjaka na vodećim gospodarskim funkcijama. Jugoslavija je vrlo loše stajala u tome pogledu. Prema statističkim podacima iz 1967., približno 59 % direktora jugoslavenskih ekonomskih organizacija nije imalo stupanj obrazovanja veći od osnovne škole, dok je samo 14 % imalo više i visoko obrazovanje. Od toga je broja samo osnovnoškolsko obrazovanje imalo 25 % komercijalnih i financijskih direktora. Udio tehničkih direktora u ovome pokazatelju bio je na razini od 26 % (Klasić, 2012: 43).

Problem koji je u jugoslavenskoj javnosti izazivao najviše polemika odnosio se na pojavu velikih razlika u osobnim dohocima. To je bila posljedica sve intenzivnije implementacije zakonitosti slobodnog tržišta. U potonjim sustavima razlike u visinama dohodaka bile su logične, napose u pogledu uspješnosti poslovanja visokoproduktivnih i niskoproduktivnih radnih organizacija. Te su razlike još više bile produbljivane postupnim zatvaranjem nerentabilnih poduzeća, odnosno većim unaprjeđenjem poslovanja sposobnih i produktivnih ekonomskih grupacija. Kategorija dohotka bila je najbolji pokazatelj nedosljednosti u shvaćanju i provođenju gospodarske reforme iz 1965. godine. S jedne je strane prihvaćen princip racionalnijeg nagrađivanja u skladu s ostvarenim rezultatima rada, dok su, s druge strane, u stvarnosti i dalje prevladavali „rezoni uravnilovke i socijale u raspodjeli“ (Klasić, 2012: 47). Nužnost ovakvog načina rada očitovala se u potrebi komunističkih vlasti da smire jugoslavensko stanovništvo, koje je sve više u tome razdoblju počelo potencirati nejednakost kao kategoriju koja narušava do tada izgrađene socijalističke odnose.

Međunarodna ekonomska situacija na prijelazu iz 1967. u 1968. dodatno je narušavala stanje jugoslavenske ekonomije. U većini zemalja Zapadne Europe, koje su bile najvažniji jugoslavenski vanjskotrgovinski partneri, kriza monetarnog sustava utjecala je na usporavanje i pad gospodarske aktivnosti. Rezultat toga bilo je sve intenzivnije uvođenje protekcionističkih mjera, odnosno raznih stimulacija izvoza i ograničavanja uvoza iz drugih država. Ova je situacija dodatno bila pogoršana odlukom Europske ekonomske zajednice o ukidanju međusobnih carina i uvođenju zajedničkih carinskih tarifa ostalim zemljama od 1. srpnja 1968. godine. To je za Jugoslaviju značilo povećanje opterećenja ekonomije pri izvozu u rasponu od 20 % do 30 %. (Klasić, 2012: 50). Jugoslavenski se izvoz u zemlje Varšavskog pakta, uslijed velikih razlika u cijenama i slabe mogućnosti naplate realizacije, također počeo narušavati. Smanjenu likvidnost i nedostatak kapitala najviše su osjetile nerazvijene zemlje na čija je tržišta Jugoslavija planirala plasirati najveći dio svoje izvozno orijentirane proizvodnje. Zato se Jugoslavija sve više počela okretati zemljama Trećega svijeta.

U cilju osiguranja uspješne robne razmjene s tim državama, komunističke su vlasti u 1967. započele s primjenom novoga vanjskotrgovinsko-deviznog sustava. On je, barem deklarativno, trebao biti oslobođen dotadašnjega administrativnog karaktera, to jest utjecaja državnih upravljačkih tijela na njegovo kretanje i mogućnost regulacije

tržišnih prilika. Usto je jugoslavenskim poduzećima trebao omogućiti kontinuiranu opskrbu sirovinama i poluproizvodima potrebnima za proizvodnju namijenjenu izvoznoj aktivnosti, napose u kontekstu njezina plasmana na ona tržišta na kojima su prevladavali najpovoljniji uvjeti, što je, najposlije, trebalo rezultirati ravnotežom platne bilance. Radi toga je sredinom 1967. uveden „dvostepeni obračunski sistem". Njegova se implementacija u svakodnevnu jugoslavensku gospodarsku aktivnost u javnosti opravdavala nužnošću velikih razlika, koje su se, s jedne strane, stvarale između nižih cijena potrošnih artikala i usluga, a s druge strane, zbog veće razine troškova ostvarenih u cilju realizacije znatnijeg priljeva inozemnih deviza od vanjskotrgovinske razmjene (HR-DAKA-432, OPKKK, spisi, kut. 115, sign. 06/1-222/1).

Novi se vanjskotrgovinsko-devizni sustav sastojao od „nekomercijalnog kursa", koji je odgovarao kupovnom kapacitetu forinte u međunarodnim relacijama, te „vanjskotrgovinskog množioca cijena" (HR-DAKA-432, OPKKK, spisi, kut. 115, sign. 06/1-222/1).

Prema „nekomercijalnom kursu", provodili su se obračuni deviznih potreba stanovništva i turističkog sektora. Ekonomska se varijabla „vanjskotrgovinskog množioca cijena", pak, primjenjivala prilikom svakoga izračuna pojedinačne vanjskotrgovinske razmjene i pojave sporednih troškova poput prijevoznih usluga, provizije i promidžbene aktivnosti. Potonja je ekonomska kategorija trebala biti na istoj razini kako u pogledu uvoza tako i u kontekstu izvoza. Osnovu njezina izračuna činili su prosječni troškovi nacionalnog gospodarstva računani po jednoj deviznoj jedinici. Pri tome je, također, trebalo uzeti u obzir i prosječno ostvareni čisti prihod cjelokupne jugoslavenske ekonomije.

„Vanjskotrgovinski množilac cijene" nadalje se obračunavao u odnosu na američki dolar i ruski rubalj. Prema ostalim konvertibilnim valutama, on se određivao na temelju zlatnog pariteta u odnosu na dolar. Ovom je ekonomskom čimbeniku bila predviđena ključna uloga u stvaranju što neposrednijih veza između inozemnih tržišta i domaćih korisnika. Da bi se mogli uspješno realizirati ovi ciljevi, bilo je nužno poštovati dva temeljna principa rada. Prvo, svaki je korisnik deviza morao plaćati onoliko koliko su prosječno iznosili troškovi nacionalnog gospodarstva za njihovo stjecanje. Ti su iznosi bili usklađeni sa zahtjevima pojedinoga vanjskotrgovinskog posla, kojima je, nadalje, trebalo pridodati i carinske namete. Drugi se princip odnosio na to da je svaki izvoznik trebao dobiti identičnu protuvrijednost za obvezno predane devize, a u određenim slučajevima i državni regres. Unaprjeđenju ovih poslovnih postulata trebali su pridonositi i novi organizacijski, odnosno obračunski oblici, koji su se trebali primjenjivati u odnosima industrijskih poduzeća i vanjske trgovine poput, primjerice, novoformiranog sustava komisijske prodaje (HR-DAKA-432, OPKKK, spisi, kut. 115, sign. 06/1-222/1).

Služeći se kvantitativnim i interpretativno-deskriptivnim metodama, autor je u nastavku rada prikazao kratak povijesni pregled egipatskoga gospodarskog razvoja i njegove opće prilike u 1967. te ekonomske odnose Jugoslavije i Egipta u toj godini, odnosno u razdoblju kada se prvospomenuta država prvi put nakon petnaestogodišnjega gospodarskog rasta počela suočavati s teškim ekonomskim problemima i sve većom nejednakošću među njezinim stanovništvom, dok je druga doživjela snažan poraz u ratu s Izraelom i gubitak velikog dijela svoga teritorija.

GOSPODARSKE PRILIKE U EGIPTU (1967.)

U uvodnom je dijelu spomenuto da je 1956. u Egiptu započela sveopća nacionalizacija gospodarstva. Tako su se krajem 1967. u ovoj zemlji pod državnim nadzorom nalazili cjelokupni sektor bankarstva i osiguranja te preko 85 % ukupne industrije. Podržavljeni su, isto tako, kompletna željeznička mreža, velik dio pomorskog, zračnog te riječnog prometa, kao i sva građevinska poduzeća (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 1).

U kolovozu 1967. egipatska je vlada donijela odluku o nacionalizaciji trgovine na veliko, koja je konačno trebala biti provedena do početka 1970. godine. Što se privatnog sektora tiče, on je uglavnom dominirao u poljoprivrednom sektoru te u granama usluga i trgovine na malo. U potonjoj je djelatnosti udio privatnog vlasništva bio na razini od 90 % (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 1). Trend većeg udjela privatnog u odnosu na državno vlasništvo u egipatskom poljoprivrednom sektoru počeo se mijenjati od sredine 1967. u korist potonjega. Tada su nacionalna poduzeća počela preuzimati sve veću kontrolu u ovoj gospodarskoj grani vršeći otkup pamuka, kao i prodaju umjetnog gnojiva.

Najznačajnije egipatske poljoprivredne kulture bile su riža i kukuruz. Proizvodnja riže povećala se s 1.500.000 tona u 1966. na 2.100.000 tona u 1967. godini. Ovo je povećanje omogućilo formiranje izvoznih viškova u količini od 600.000 tona. Usporedbe radi, ovi su viškovi u prethodnoj godini bili na razini od 500.000 tona. Sveukupno gledajući, poljoprivredna je proizvodnja u 1967. imala udio od oko 40 % u egipatskom nacionalnom dohotku. Osim toga, sudjelovanje ovoga gospodarskog sektora u ukupnom izvozu te zemlje bilo je na razini od 70 % (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 2).

Bez obzira na velik udio privatnog vlasništva u egipatskoj poljoprivrednoj proizvodnji, velike zasluge za njezin dominantan položaj u ukupnoj gospodarskoj aktivnosti ove zemlje imala su državna upravljačka tijela, koja su omogućila znatna financijska sredstva za provedbu investicijskih projekata, napose u kontekstu intenziviranja agrarne proizvodnje temeljene na modernim poslovnim procesima krčenja zemljišta, navodnjavanja površina, upotrebe umjetnih gnojiva i kemijskih sredstava protiv biljnih i životinjskih štetočina te školovanja poljoprivrednih stručnjaka. Egipat je 1967. imao 2.700.000 hektara obradivih površina, dok je sjetveni opseg iznosio 4.700.000 hektara. U ovome kontekstu treba napomenuti da je zbog povoljnih klimatskih uvjeta i uspješnog sustava navodnjavanja Egipat imao mogućnost provođenja nekoliko žetvi tijekom jedne godine (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 3).

Uz spomenuto, na ovome je mjestu vrijedno analizirati određene projekte koje je egipatska vlada započela provoditi u drugoj polovici 1950-ih godina XX. stoljeća, napose s aspekta osposobljavanja zemljišta za uspješnu poljoprivrednu proizvodnju.

Radovi na unaprjeđenju obradivih površina na području New Valley započeli su 1958. godine. Otad pa do 1966. na tome je teritoriju bilo posađeno ukupno 400.000 palmi, čiji je urod iznosio oko 120.000 tona datulja godišnje, te je pokrenuta nova tvornica za njihovo pakiranje (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 108, Opći spisi, Pregled privrednog kretanja u zemljama Afrike Instituta za proučavanje Afrike, 32).

Područje Wadi El Natrum obuhvaćalo je plodnu dolinu udaljenu 80 kilometara od Kaira i samo četiri kilometara od ceste Kairo–Aleksandrija. Tamo su posađene plantaže citrusa, palmi i maslina te raznoga aromatičnoga i ljekovitog bilja. Važno je napomenuti da je jedno od poduzeća koje je obavljalo radove na osposobljavanju zemljišta na tome teritoriju bilo i jugoslavensko poslovno udruženje *Ingra* iz Zagreba. Ova je organizacija, na temelju ugovora potpisanog s egipatskom vladom, u razdoblju od 1965. do 1966. izvodila radove i na području El Mulak, koje je bilo smješteno između Kaira i Ismailije, te na prostoru El Zavia. Potonje se područje nalazilo sjeverno od Kaira, u delti Nila. Radovi ovoga jugoslavenskog poduzeća uglavnom su se odnosili na istraživačke studije i projektiranje, izgradnju kanala za navodnjavanje, rekonstrukciju deset sela s ukupno 4500 stambenih objekata te dovršetak javnih zgrada, puteva i dalekovoda s električnom mrežom (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 108, Opći spisi, Pregled privrednog kretanja u zemljama Afrike Instituta za proučavanje Afrike, 32–33).

Najveći zahvat ove vrste proveden je u pustinji Salhiji. Troškovi toga projekta iznosili su 99.000.000 egipatskih funti. Većina tih novčanih sredstava uložena je u navodnjavanje koje je bilo osigurano iz kanala Ismailia i Bah el Bakar. Do početka 1970-ih na tome je području bila planirana izgradnja mreže kanala za navodnjavanje u ukupnoj dužini od 330 kilometara. Realizacija toga projekta trebala je na tome području omogućiti naseljavanje oko 62.400 novih obitelji, s pet članova prosječno. Usto, bila su planirana i stambena naselja za oko 2922 namještenika i 31.428 radnika (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 108, Opći spisi, Pregled privrednog kretanja u zemljama Afrike Instituta za proučavanje Afrike, 32).

Područje Zapadne Nuberije prostiralo se 50 kilometara zapadno od pustinjske ceste Kairo-Aleksandrija. Troškovi osposobljavanja zemljišta na tome teritoriju u svrhu poljoprivredne proizvodnje procjenjivali su se na 105.000.000 egipatskih funti. Većinu radova provodile su sovjetske kompanije, što je, najposlije, trebalo rezultirati uspješnim uzgojem kultura poput šećerne repe (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 108, Opći spisi, Pregled privrednog kretanja u zemljama Afrike Instituta za proučavanje Afrike, 33).

Veliku pomoć razvoju egipatske poljoprivrede u razdoblju analiziranom u ovome članku pružali su SSSR, Čehoslovačka, Jugoslavija i Italija. Te su zemlje bile njezini najznačajniji partneri, kako u pogledu osiguravanja tehničkih rješenja tako i u kontekstu dopreme strojeva i opreme u spomenutu svrhu (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 3).

Na prijelazu iz 1966. u 1967. vrijednost egipatske industrijske proizvodnje bila je 1.213.000.000 egipatskih funti, ne računajući proizvodnju pogona za čišćenje pamuka i mlinove. Tako se udio ove gospodarske grane u 1967. u nacionalnom dohotku u odnosu na 1966. povećao sa 16 % na 23,7 % (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yu-

goslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 3).

Od 1952. do 1964. u Egiptu je osnovano ukupno 850 industrijskih poduzeća. Kao najuspješniji primjeri navest će se rafinerije nafte u Aleksandriji i Suezu, čiji su proizvodni kapaciteti bili 2.000.000 tona godišnje, zatim tvornica za proizvodnju umjetnih gnojiva u Asuanu, s ukupnim kapacitetom od 580.000 tona, te petrokemijski kombinat i željezara u Heluanu. Ukupni proizvodni kapaciteti potonjih bili su 610.000 tona godišnje. U tome je razdoblju posebno brz razvoj imala teška industrija. Njezin udio u ukupnoj industrijskoj proizvodnji povećao se s 28 % u 1953. na oko 40 % u 1967. godini (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 3–4).

Na prijelazu iz 1967. u 1968. u Egiptu je pušteno u rad 30 novih tvornica, ponajprije onih u kemijskoj industriji, proizvodnji šećera, čeličnih vodova i vodilica za cestovna vozila, kao i postrojenja za preradu tekstila i kože. Na temelju dogovorenih kreditnih aranžmana s komunističkim zemljama, u ovome se razdoblju užurbano počela unaprjeđivati prehrambena industrija, kako u pogledu izgradnje mlinova tako i u kontekstu pospješivanja dorade proizvoda od riže (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 4).

Što se egipatske industrije nadalje tiče, vrijedno je napomenuti da su krajem 1967. u sjevernoj dolini Nila otkrivene velike rezerve zemnog plina. Zato se u narednom razdoblju od ovoga područja do industrijskih centrala u Mahali, El Kubru i Kairu predviđala izgradnja plinovoda, koji je trebao omogućiti minimiziranje upotrebe lož ulja u svakodnevnim gospodarskim procesima (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 4).

Najznačajnije egipatsko industrijsko poduzeće u ovome razdoblju, kojem su primarne djelatnosti bile istraživanje i prerada rudnih bogatstava, bila je *Petrolejska korporacija*. Ona je polovicom 1966. imala ukupno 26.598 zaposlenika, a obuhvaćala je velik broj pridruženih kompanija kao što su, primjerice, *Eastern Petroleum Company*, *General Petroleum Company*, *Nasr Petroleum Company*, *Suez Company for Oil Processing*, *Alexandria Oil Company*, *Oil Cooperative Society*, *Misr Oil Company* i *Oil Pipelines*. Ukupan kapital *Petrolejske korporacije* u 1965. iznosio je 145.409.000 egipatskih funti (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 108, Opći spisi, Pregled privrednog kretanja u zemljama Afrike Instituta za proučavanje Afrike, 13).

U cilju što uspješnije eksploatacije prirodnih bogatstava, egipatska je vlada početkom 1966. donijela odluku na temelju koje je ovlastila *Nasr Petroleum Company* da od tvrtki *Shell* i *British Petroleum* otkupi prava na istraživanje i preradu nafte i zemnog plina uz naknadu od 12.000.000 egipatskih funti. Taj je iznos *Nasr Petroleum Company* trebao isplatiti u roku od osam godina. U ovaj je poslovni aranžman bila uključena i Egipatska centralna banka, koja je davala jamstva da će taj novac biti isplaćen u dogovorenom roku, odnosno prema uvjetima sporazuma. Taj je ugovor, isto tako, trebao riješiti i pitanje obostranih financijskih obveza koje su proizlazile iz nacionalizacije kompanije

Shell Oil iz ožujka 1964. godine (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 108, Opći spisi, Pregled privrednog kretanja u zemljama Afrike Instituta za proučavanje Afrike, 13).

Negativnim posljedicama lipanjskog rata s Izraelom najviše je bila pogođena egipatska vanjska trgovina. U njezin se razvoj od početka 1960-ih do tih ratnih zbivanja ulagao znatan napor, napose u pogledu uvođenja novih organizacijskih mjera, među kojima su posebno mjesto zauzimali „studiozniji način rješavanja vanjskotrgovinskih problema, mjere za bolju organiziranost uvoza i podsticanje izvoza naročito na područje čvrste valute“ (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 108, Opći spisi, Pregled privrednog kretanja u zemljama Afrike Instituta za proučavanje Afrike, 45).

Za ostvarenje tih ciljeva bilo je potrebno, prema dostupnom arhivskom materijalu, u razdoblju koje izlazi iz okvira ove analize osnovati jednu središnju instituciju koja bi obavljala uvoz u ime i za račun poduzeća, koristeći pri tome prednosti okrupnjavanja te gospodarske aktivnosti, napose sa stajališta cijena, troškova prijevoza i osiguranja. Usto je ova organizacija trebala pratiti i proučavati kretanja na svjetskim tržištima i utjecati na to da se uvoz uskladi s potrebama potencijalnih potrošača (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 108, Opći spisi, Pregled privrednog kretanja u zemljama Afrike Instituta za proučavanje Afrike, 45–46).

Prema mišljenju egipatskog Ministarstva privrede i vanjske trgovine, glavna prepreka intenzifikaciji izvoza krila se u većim cijenama njihovih proizvoda u odnosu na one koje su bile na svjetskom tržištu, kao i neselektivnom davanju premija, kompenzacija i drugih stimulansa nacionalnog izvoza. Ovaj se način rada počeo mijenjati početkom 1967., kada je spomenuta institucija odlučila da u „dodjeli premija, izvoznih kompenzacija i sl. ne ide i dalje široko, već da financijskim mjerama podstiče izvoz onih artikala koji se po realnoj cijeni mogu povoljno oduprijeti inozemnoj konkurenciji na vanjskim tržištima“ (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 108, Opći spisi, Pregled privrednog kretanja u zemljama Afrike Instituta za proučavanje Afrike, 45).

U 1966. ukupan opseg egipatske vanjskotrgovinske razmjene bio je na razini od 722.000.000 egipatskih funti. U narednoj je godini taj pokazatelj iznosio 592.700.000 egipatskih funti, što je predstavljalo pad od 17,9 %. U cilju neutralizacije negativnih učinaka ratnih zbivanja na vanjskotrgovinsku razmjenu, vodeće egipatske političke nomenklature su u drugoj polovici 1967. započele s ulaganjem znatnih napora u cilju uravnoteženja bilance, ponajprije u pogledu ograničavanja uvoza proizvoda koji su bili manje važni za sveukupan razvoj nacionalnog gospodarstva. No, treba naglasiti da je, usporedno s pokušajima saniranja ratnih posljedica, egipatska industrija intenzivirala svoj izvoz. Tako je do kraja 1967. ukupna izvozna djelatnost ovoga gospodarskog sektora imala vrijednost od oko 31.000.000 egipatskih funti, što je bilo povećanje od 18.000.000 funti u odnosu na prethodnu godinu. Unatoč rastu plasmana industrijskih proizvoda na međunarodno tržište, ukupan nacionalni izvoz u 1967. bio je za 16,4 % manji od ostvarenoga u 1966. godini (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 5).

Ako se zanemari loš utjecaj rata s Izraelom na egipatsku vanjskotrgovinsku djelatnost u tome razdoblju, vrijedno je napomenuti da je od 1950. do 1966. opseg ove

ekonomske aktivnosti povećan za 55 %. Od toga se izvoz povećao sa 175.400.000 egipatskih funti na 216.200.000 egipatskih funti, odnosno 20 %, dok se uvoz povećao s 212.700.000 egipatskih funti na 376.500.000 egipatskih funti, ili 80 %. Brz porast uvoza u tome razdoblju, odnosno negativna vanjskotrgovinska bilanca, u egipatskoj se javnosti opravdavao velikim potrebama za strojevima, to jest korištenjem suvremenijih oblika proizvodnje u poslovnim procesima. Radi nužnosti industrijalizacije zemlje, istovremeno se povećavala potražnja za reprodukcijskim materijalom (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 5).

U ovisnosti od industrijskog razvoja, tijekom različitih vremenskih razdoblja znatno se mijenjala egipatska struktura uvoza. Tako se od 1951. do 1957. povećavao udio sredstava za proizvodnju i industrijskih sirovina poput, primjerice, opreme, goriva, transportnih sredstava, metala i drveta s 15 % na 60 % u ukupnom uvozu. S druge strane, u 1967. u odnosu na 1951. udio tekstilnih proizvoda, kao i drugih artikala namijenjenih širokoj potrošnji, neznatno se povećavao u ukupnoj strukturi egipatskog uvoza. Važna karakteristika egipatske vanjskotrgovinske djelatnosti bila je neprekidna i brza razmjena s komunističkim zemljama. U 1967. udio spomenutih država u ukupnoj egipatskoj međunarodnoj trgovini bio je na razini od 39 %. Usporedbe radi, taj je pokazatelj u 1961. iznosio 8,7 %. Kao najvažnije egipatske vanjskotrgovinske partnere u tome razdoblju valja izdvojiti SSSR, Čehoslovačku, Demokratsku Republiku Njemačku i Jugoslaviju (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 6).

Osim komunističkih, Egipat je imao vrlo dobru vanjskotrgovinsku suradnju i sa zapadnim zemljama. Tu se posebno isticao SAD, koji je do lipanjskog rata s Izraelom bio najznačajniji egipatski partner, kako u kontekstu uvoza tako i u pogledu izvoza, zatim Francuska, Italija, Savezna Republika Njemačka te Velika Britanija. Važno je napomenuti da je od početka druge polovice 1960-ih godina XX. stoljeća Egipat sve više unaprjeđivao robnu razmjenu s Indijom i susjednim arapskim zemljama (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 6).

Od trenutka nacionalizacije Sueskog kanala 1956. do kraja 1967. Egipat je, uslijed otežane plovidbe i ograničene provedbe trgovinske razmjene, na godišnjoj razini gubio oko 95.000.000 egipatskih funti. Taj je iznos djelomično bio nadoknađen kreditnim aranžmanima koje je Egipat u tome razdoblju bio ugovorio s Kuvajtom, Libijom i Saudijskom Arabijom (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 2).

EKONOMSKI ODNOSI JUGOSLAVIJE I EGIPTA (1967.)

U usporedbi s drugim afričkim zemljama, Jugoslavija je s Egiptom u analiziranom razdoblju imala najrazgranatije ekonomske odnose. Najvažniji oblik te suradnje bila je vanjskotrgovinska razmjena. No, treba napomenuti da se početkom druge polovice 1960-ih između ovih dviju zemalja počela razvijati i znatna koordinacija u pogledu znanstveno-tehničkog razvoja, industrijske kooperacije i provedbe investicijskih radova (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 6–7).

Od kraja Drugoga svjetskog rata do početka 1967. razmjena roba i usluga između Jugoslavije i Egipta imala je neujednačen razvoj. Do 1955. ona je bila na relativno niskom nivou. Preokret u tome trendu nastao je 1957. nakon sueske krize. Otad pa do 1960. ovi se oblici ekonomske suradnje počinju znatno intenzivirati. Do razdoblja koje je predmet ove analize, 1960. ostala je godina u kojoj je između ovih dviju država zabilježen najveći opseg vanjskotrgovinske razmjene. Od 1960. do 1967. jugoslavenski izvoz na egipatsko tržište porastao je za 5 %, dok je, s druge strane, uvoz smanjen za 45 % (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 7).

Od 1962. do 1964. Jugoslavija je u vanjskotrgovinskim odnosima s Egiptom imala negativnu bilancu. S druge strane, veći izvoz od uvoza ostvaren je u 1961., 1962. i 1963. godini. Od 1965. do 1966. razmjena robe i usluga bila je, uglavnom, uravnotežena. Pod utjecajem lipanjskog rata opseg trgovine između Egipta i Jugoslavije pao je za 16,2 % u odnosu na prethodnu godinu. Ako se ovaj statistički pokazatelj detaljnije raščlani, na temelju dostupnoga arhivskog materijala može se zaključiti da je robna lista jugoslavenskog izvoza u toj godini bila realizirana s 90 %, a ona egipatska sa samo 60 % (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 7).

Strukturu jugoslavenskog izvoza na egipatsko tržište u 1967. karakterizirala je isporuka strojeva, opreme i transportnih sredstava. Na te je proizvode otpadalo 40 % od ukupne vrijednosti izvozne djelatnosti. Također treba napomenuti da su znatan udio u ovoj aktivnosti imali poluproizvodi. Njihovo je sudjelovanje u ukupnoj izvoznoj strukturi bilo na razini od 17 % (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 8).

Spomenuta struktura jugoslavenskog izvoza bila je konstantnom od 1965. do 1967. godine. Prije toga razdoblja situacija je bila ponešto drukčija. Tako su u 1960. sirovine u ukupnom jugoslavenskom izvozu imale udio od 32 %, poluproizvodi 28 %, dok je plasman investicijske opreme bio na razini od 10,5 %. Bez obzira na varijabilnost u kretanjima određene vrste proizvoda i usluga u pojedinim razdobljima, na temelju iznesenoga vidljivo je da je vanjskotrgovinska razmjena između Jugoslavije i Egipta obuhvaćala širok spektar roba. To je, s jedne strane, bio rezultat povećanih jugoslavenskih platežnih sposobnosti u odnosu na inozemna tržišta, a s druge strane znatnih egipatskih potreba za velikim brojem industrijskih proizvoda neophodnih za brz

gospodarski rast i razvoj (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 8).

Od početka druge polovice 1960-ih do 1967. egipatska je strana iskazivala sve manji interes za nabavom finalnih proizvoda namijenjenih domaćinstvu. Te je potrebe, naime, u tome razdoblju uspijevala zadovoljiti iz vlastitih izvora. Nasuprot tomu, znatno se povećavalo zanimanje za kupnjom sirovina i poluprerađevina poput, primjerice, drva, celuloze, duhana, proizvoda obojene i crne metalurgije te kemijskih, prehrambenih i farmaceutskih proizvoda. Tako su, ilustracije radi, primarni proizvodi u ukupnom jugoslavenskom izvozu na egipatsko tržište imali udio od 24,4 %. To se sudjelovanje u 1967. povećalo na oko 40 %. Osim toga, od 1964. do 1967. Jugoslavija je u Egipat znatno poboljšala plasman motornih vozila i električnih proizvoda. Razlog tomu bio je što je Egipat, s jedne strane, u tome razdoblju osjećao znatnu oskudicu tih artikala, a s druge strane Jugoslavija je zbog klirinškog obračuna, a uslijed nedostatka deviza na inozemnim tržištima, bila vrlo „zahvalan“ vanjskotrgovinski partner (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 8). Taj je sustav poslovanja, naime, bio reguliran ugovorima o vanjskotrgovinskim odnosima između dviju ili više zemalja koje su imale devizna ograničenja. Prilikom međusobne kupnje i prodaje roba ili usluga ugovorne su strane imale obvezu da, umjesto plaćanja u valuti zemlje izvoznice, uplaćuju iznose u domaćoj valuti te da obveze likvidiraju „prebijanjem“ uzajamnih potraživanja i dugovanja. Ova vrsta ugovora sadržavala je i odredbe o tome koja će se plaćanja regulirati kliringom, zatim po kojem će se tečaju obavljati međusobni obračun, u kojoj će se valuti voditi računi te na koji će se način održavati ravnoteža i likvidirati salda (Enciklopedija Leksikografskog Zavoda 1 A – Ćus, direktor: Miroslav Krleža (Zagreb, Jugoslavenski Leksikografski Zavod, 1966, 627).

Od kraja Drugoga svjetskog rata do početka 1960-ih jugoslavenski uvoz iz Egipta imao je uglavnom prehrambeno-sirovinski karakter. Tako je u tome razdoblju dominantan položaj imao pamuk, čiji je udio u ukupnoj strukturi jugoslavenskog uvoza bio oko 80 %. Povremene oscilacije kupnje toga proizvoda bile su u neposrednoj vezi s kretanjem njegove cijene na svjetskim tržištima (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 9).

Na temelju iznesenoga, vidljivo je da je od početka 1960-ih do 1967. porast industrijskog sektora u strukturi jugoslavenskog uvoza iz Egipta predstavljao najznačajniju promjenu. Određene modifikacije bile su prisutne i u kontekstu nabave sirovinsko-prehrambenih proizvoda. S jedne strane, smanjen je udio pamuka, dok je, s druge strane, veći naglasak stavljen na nabavu riže, južnog voća, fosfata, sirove nafte, tekstila, hladnjaka i umjetnih gnojiva (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 9).

Iznimno važan segment ekonomskih odnosa Jugoslavije i Egipta bila je investicijska suradnja. Ona se temeljila na dvama sporazumima o isporukama kapitalnih dobara

na kredit, koji su potpisani u siječnju 1961. i u lipnju 1964. godine. Njihova ukupna vrijednost bila je 55.000.000 dolara. Ta se suradnja, uglavnom, odnosila na isporuke serijske opreme (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 9).

Tijekom 1967. jugoslavenska su poduzeća s egipatskom vladom zaključila brojne ugovore o isporukama opreme i izvođenju investicijskih radova. Vrijednost ovih projekata bila je na razini od oko 74.000.000 dolara. Od toga je iznosa, putem kreditnih aranžmana bilo osigurano 42.000.000 dolara. Potonja su sredstva, većim dijelom, bila angažirana uz isporuku opreme za rudarstvo, pumpi i trafostanica. Usto, određena su financijska sredstva bila namijenjena i nabavi sredstava za obradu zemljišta, izgradnju skladišta te isporuci dijelova za traktore i druge vrste motornih vozila (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 9–10).

Od početka 1960-ih jugoslavenska su poduzeća u Egiptu provela brojne radove, koji su najčešće bili povezani s projektima učvršćivanja Asuanske brane, bušenja nafte, izgradnje crpnih stanica, izvlačenja potopljenih brodova, kao i provedbe istraživanja na mjestima s velikim rudnim bogatstvima. Tako je, primjerice, poduzeće *Rudis* iz Trbovlja u 1967. obavljalo poslove rekonstrukcije i proširenja rudnika Safaga. Ukupna vrijednost ovoga projekta bila je 10.000.000 dolara (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 10).

Iako su za to postojali povoljni preduvjeti, industrijska kooperacija između ovih dviju zemalja u razdoblju koje je predmet ovoga članka nije bila znatnije razvijena. Prema mišljenju komunističkih vlasti, područja u kojima postoji mogućnost razvoja ovoga načina poslovanja bile su strojogradnja, elektroindustrija te prehrambena i kemijska industrija. U ovome je kontekstu određeni pomak u 1967. napravljen u jugoslavenskoj industriji motornih vozila. S tim u vezi, *Industrija motora* iz Rakovice sklopila je ugovor s *El Nasrom* koji je vrijedio do 1972. godine. Predmet ovoga sporazuma bila je kupoprodaja traktorskih guma, akumulatora i limarskih proizvoda (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 10–11).

U zaključnom dijelu ovoga poglavlja od velike je važnosti spomenuti da su Jugoslavija, Egipat i Indija 23. prosinca 1967. potpisali Tripartitni sporazum o proširenju trgovine i ekonomskoj suradnji. Ovaj je ugovor predstavljao temelj za jedan novi oblik poslovne koordinacije između ovih zemalja, napose u kontekstu uvođenja djelomično preferencijalnoga carinskog tretmana. Potonji se uglavnom odnosio na područje robne razmjene, traženje najpovoljnijih rješenja u kontekstu plaćanja, platnih sporazuma i vanjskotrgovinskih sustava, uspostavljanje intenzivnije industrijske kooperacije, kao i poboljšanje sinergije u pomorskom transportu. Iako je za industrijsku kooperaciju predstavljena osnova koju je u narednim razdobljima trebalo dodatno razrađivati, oblast robne razmjene bila je konačno definirana u vrijeme potpisivanja spomenutoga sporazuma prihvaćanjem Zajedničke liste i Pravila o porijeklu robe kao njegovim

sastavnim dijelovima (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 11).

Zajednička je lista pokrivala ne samo većinu dotadašnje robne razmjene između triju zemalja već i one proizvode za koje su postojale realne mogućnosti da u budućnosti postanu predmet njihove trgovine. Radilo se, naime, o 500 proizvoda podijeljenih u 77 carinskih skupina. Od toga je najviše otpadalo na artikle iz sektora reprodukcije, zatim opreme, proizvoda široke potrošnje i poljoprivrednih proizvoda. Riječju, zajednička je lista bila odraz trenutne stvarnosti i neposredne perspektive (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 12).

U prvoj godini provedbe ovoga sporazuma preferencijalna marža je trebala iznositi 40 % od ukupne efektivne carinske stope koja se obračunavala tijekom uvoza proizvoda iz zemalja s kojima je bila ugovorena klauzula Najpovlaštenije nacije. Uvođenje preferencijala imalo je u cilju povećati konkurentnost zemalja potpisnica u odnosu na industrijski razvijenije zemlje. Ovaj sporazum konačno je stupio na snagu 1. travnja 1968. godine (HR-DAKA-432-OPKKK, kut. 122, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR, svibanj 1969, 12).

ZAKLJUČAK

Tematika ovoga članka odnosi se na gospodarske odnose Jugoslavije i Egipta u 1967. godini. Vremensko razdoblje u kojemu su oni analizirani bilo je obilježeno značajnim događajima. U lipnju 1967. dogodio se oružani vojni sukob između udruženih snaga Egipta, Jordana, Sirije te sudanskih i palestinskih gerilaca i Izraela. Uzrok ovoga rata bila je Naserova odluka o zatvaranju Tiranskog tjesnaca i Akapskog zaljeva za izraelske brodove. Ovaj je događaj završio katastrofalnim porazom arapske ratne koalicije i gubitkom velikog dijela teritorija. U konačnici je to rezultiralo iznimno negativnim posljedicama za egipatski politički sustav i velikim padom gospodarske aktivnosti.

Jugoslavija se, s druge strane, u tome razdoblju, prvi put od uvođenja radničkog samoupravljanja, počela suočavati s velikim gospodarskim problemima. Negativni trendovi bili su prisutni u većini proizvodnih sektora, kao i u politici zapošljavanja. Pad broja zaposlenosti i rast nezaposlenosti utjecao je i na veliki odljev radne snage u strane zemlje. Tako se, primjerice, krajem 1967. na radu u inozemstvu nalazilo oko 400.000 jugoslavenskih radnika. Veliki udio u tome broju otpadao je na mlade i kvalificirane radnike.

U analiziranom je razdoblju, isto tako, povećan broj jugoslavenskih poduzeća koja su poslovala s gubitkom. Jedan dio tih poslovno-radnih organizacija u te probleme nije upao zbog vlastite neučinkovitosti, već radi promijenjenih uvjeta poslovanja, koji su se ponajprije odnosili na nužnost inauguracije i poštivanja tržišnih zakonitosti u svakodnevnoj gospodarskoj aktivnosti. Velik broj jugoslavenskih poduzeća rješenja za

izlazak iz krize tražio je u nenamjenskom korištenju sredstava prvotno namijenjenih kreditiranju investicija i izvoza.

Najveće udjele u egipatskom nacionalnom dohotku imali su poljoprivredni i industrijski sektor. Što se prvospomenutoga tiče, egipatske su vlasti u drugoj polovici 1950-ih započele s provedbom kapitalnih projekata osposobljavanja zemljišta za njihovu djelotvornu obradu. Kao najznačajnije poslovne pothvate ove vrste, u zaključnim razmatranjima navedeni su oni koji su se provodili na područjima New Valleyja, Wadi El Natruma, pustinje Salhije i Zapadne Nuberije. Usto je važno napomenuti da je jedno od poduzeća koje je obavljalo radove na osposobljavanju zemljišta na području Wadi El Natruma bilo i jugoslavensko poslovno udruženje *Ingra* iz Zagreba. Jugoslavija je, uz SSSR, Čehoslovačku i Italiju, pružala veliku pomoć razvoju egipatske poljoprivrede, kako u pogledu osiguravanja tehničkih rješenja tako i u kontekstu dopreme strojeva i opreme.

Egipat je u 1967. imao oko 900 industrijskih poduzeća. Ona su se uglavnom bavila preradom nafte, željeza i tekstila te proizvodnjom šećera, kemikalija, čeličnih vodova i dijelova za motorna vozila.

Pa, ipak, osim poljoprivredom, cjelokupan egipatski gospodarski razvoj bio je snažno determiniran njegovim znatnim prirodnim bogatstvima. Krajem 1967. u sjevernoj dolini Nila otkrivene su velike rezerve zemnog plina. Zato se u narednom razdoblju od ovoga područja do industrijskih centrala u Mahali, El Kubru i Kairu predviđala izgradnja plinovoda, koji je trebao omogućiti minimiziranje upotrebe lož ulja u svakodnevnim gospodarskim procesima.

Najvažnije egipatsko industrijsko poduzeće koje se bavilo istraživanjem i preradom rudnih bogatstava bila je *Petrolejska korporacija*, koja je obuhvaćala velik broj pridruženih kompanija kao što su *Eastern Petroleum Company*, *General Petroleum Company*, *Nasr Petroleum Company*, *Suez Company for Oil Processing*, *Alexandria Oil Company*, *Oil Cooperative Society*, *Misr Oil Company* i *Oil Pipelines.*

Sveukupno gledajući, Jugoslavija je, u odnosu prema drugim afričkim zemljama, s Egiptom imala najrazgranatije ekonomske odnose. Najvažniji oblik te suradnje bila je vanjskotrgovinska razmjena. No, početkom druge polovice 1960-ih između ovih dviju zemalja počela se intenzivnije razvijati koordinacija u pogledu znanstveno-tehničkog razvoja, industrijske kooperacije i provedbe investicijskih radova. Jugoslavenski izvoz na egipatsko tržište u 1967. bio je većinom usmjeren na isporuku strojeva, opreme i transportnih sredstava. Ovi su proizvodi predstavljali 40 % od ukupne vrijednosti izvozne djelatnosti. Znatan udio u ovoj aktivnosti imali su i poluproizvodi, čije je sudjelovanje u ukupnoj izvoznoj strukturi bilo na razini od 17 %.

Do početka 1960-ih jugoslavenski uvoz iz Egipta imao je uglavnom prehrambeno-sirovinski karakter. Dominantan položaj zauzimala je kupnja pamuka, čiji je udio u ukupnoj strukturi jugoslavenskog uvoza bio oko 80 %.

Važan segment ekonomskih odnosa Jugoslavije i Egipta bila je i investicijska suradnja. Ona se temeljila na dvama sporazumima o isporukama kapitalnih dobara na kredit, koji su potpisani u siječnju 1961. i u lipnju 1964., a njihova je ukupna vrijednost bila 55.000.000 dolara. Tijekom 1967. jugoslavenska su poduzeća, isto tako, s egipat-

skom vladom zaključila brojne ugovore o isporukama opreme i izvođenju investicijskih radova. Vrijednost tih poslovnih pothvata bila je na razini od oko 74.000.000 dolara.

U cilju daljnjeg poboljšanja gospodarskih odnosa, Jugoslavija, Egipat i Indija 23. prosinca 1967. potpisali su Tripartitni sporazum o proširenju trgovine i ekonomskoj suradnji. On je predstavljao temelj za uvođenje novih oblika poslovne koordinacije između ovih zemalja, ponajprije u pogledu inauguracije djelomično preferencijalnoga carinskog tretmana. Taj je sustav obuhvaćao područja robne razmjene, traženje najpovoljnijih rješenja u kontekstu plaćanja, platnih sporazuma i vanjskotrgovinskih sustava, uspostavljanje intenzivnije industrijske kooperacije, kao i poboljšanje koordinacije u pomorskom transportu. Njegovom djelotvornom praktičnom primjenom trebala se povećati konkurentnost zemalja potpisnica u odnosu na industrijski razvijenije zemlje. Konačno je stupio na snagu 1. travnja 1968. godine.

LITERATURA

Bilandžić, Dušan. 1969. *Borba za samoupravni socijalizam u Jugoslaviji 1945-1969*. Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske. Zagreb.

Bilandžić, Dušan. 1985. *Historija Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Glavni procesi 1918-1985*. Školska knjiga. Zagreb.

Bilandžić, Dušan. 1999. *Hrvatska moderna povijest*. Golden Marketing. Zagreb.

Bogetić, Dragan. 2008. Približavanje Jugoslavije socijalističkom lageru tokom arapsko-izraelskog rata 1967. godine. *Tokovi istorije*, 3-4: 98-116.

Borak, Neven. 2002. *Ekonomski vzroki delovanja in razpada Jugoslavije*. Znanstveno in publicistično središče. Ljubljana.

Cook, A. Steven. 2012. *The struggle for Egypt: From Nasser to Tahrir Square*. Oxford University Press. New York.

Đodan, Šime. 1991. *Hrvatsko pitanje 1918. – 1990*. Alfa. Zagreb.

Finklestone, Joseph. 1996. *Anwar Sadat: Visionary Who Dared*. Frank Cass. London.

Grečić, Vladimir. 1969. Jugoslavenska migracija radne snage. *Gledišta*, 2: 315-322.

Kissinger, A. Henry. 2022. *Vodstvo. Šest studija svjetske strategije*. Školska knjiga. Zagreb.

Klasić, Hrvoje. 2012. *Jugoslavija i svijet 1968.* Naklada Ljevak d.o.o. Zagreb.

Lydall, Harold. 1984. *Yugoslav Socialism. Theory and Practice*. Clarendon Press. Oxford.

Matković Hrvoje. 1998. *Povijest Jugoslavije. Hrvatski pogled*. Naklada Pavičić. Zagreb.

McNamara, Robert. 2003. *Britain, Nasser and the Balance of Power in the Middle East 1952-1967. From The Egyptian Revolution to the Six-Day War*. Routledge. London.

Mearsheimer, J. John i Walt, M. Stephen. 2008. *Izraelski lobi i američka vanjska politika*. Alfa. Zagreb.

Obadić, Ivan. 2017. *In pursuit of Stability. Yugoslavia and Western European Economic Integration, 1948–1970*. Thesis submitted for assessment with a view to obtaining the degree of Doctor of History and Civilization of the European University Institute. Florence.

Osman, Tarek. 2011. *Egypt on the brink: from rise of Nasser to the fall of Mubarak*. Yale University Press. New Haven i London.

Petrović, Vladimir. 2007. *Jugoslavija stupa na Bliski istok. Stvaranje jugoslavenske bliskoistočne politike 1945-1956*. Institut za savremenu istoriju. Beograd.

Pešić, Vesna. 2001. Rat za nacionalne države, u: Nebojša Popov, *Srpska strana rata. Trauma i katarza u istorijskom pamćenju*. Vikom grafik Novi Beograd i Građanska čitaonica Zrenjanin. Beograd: 29-86.

Pirjevec Jože. 1995. *Jugoslavija 1918 – 1992 – Nastanek, razvoj ter raspad Karadjordjevićeve in Titove Jugoslavije.* Založba Lipa. Koper.

Ramet, S. Petra. 1992. *Nationalism and Federalism in Yugoslavia 1962 – 1991*. Indiana University Press. Bloomington and Indianapolis.

Radelić, Zdenko. 2006. *Hrvatska u Jugoslaviji 1945. – 1991. Od zajedništva do razlaza.* Školska knjiga i Hrvatski institut za povijest. Zagreb.

Rogan. Eugene. 2009. *The Arabs: A History*. Basic Books. New York.

Rusinow, Dennison. 1978. *The Yugoslav Experiment 1948-1974*. University of California Press. Berkeley and Los Angeles.

Šefer, Berislav. 1969. *Ekonomski razvoj Jugoslavije i privredna reforma*. Stručna štampa. Beograd.

Zgurić, Borna. 2016. Egipat, u: Mirjana Kasapović, *Bliski istok. Politika i povijest*. Fakultet političkih znanosti. Zagreb: 49-84.

Žarković, Petar. 2024. Marko Nikezić. Diplomata u središtu Hladnog rata. Institut za filozofiju i društvenu teoriju Beograd i Akademska knjiga Novi Sad. Beograd i Novi Sad.

Životić, Aleksandar. 2008. Jugoslavija i Bliski istok (1945-1956), u: Slobodan Selinić, *Spoljna politika Jugoslavije 1950-1961*. Institut za noviju istoriju Srbije. Beograd: 493-496.

ENCIKLOPEDIJSKI ČLANCI

Enciklopedija Leksikografskog Zavoda 1 A – Ćus, direktor: Miroslav Krleža (Zagreb, Jugoslavenski Leksikografski Zavod, 1966), 627.

NEOBJAVLJENI ARHIVSKI MATERIJAL

HR-DAKA-432-OPKK Karlovac: Hrvatska, Državni arhiv u Karlovcu, fond 432, Opća Privredna komora kotara Karlovac, Opći spisi, Pregled privrednog kretanja u zemljama Afrike Instituta za proučavanje Afrike, kutija 108.

HR-DAKA-432-OPKK Karlovac: Hrvatska, Državni arhiv u Karlovcu, fond 432, Opća Privredna komora kotara Karlovac, spisi, kutija 115.

HR-DAKA-432-OPKK Karlovac: Hrvatska, Državni arhiv u Karlovcu, fond 432, Opća Privredna komora kotara Karlovac, Yugoslaviapublic, Zavod Savezne privredne komore za ekonomski publicitet – Izvještaj o privrednom razvoju UAR iz svibnja 1969., kutija 122.

Economic Relations Between Yugoslavia and Egypt (1967)

Nikola Perković

EXTENDED SUMMARY

In comparison with other African countries in the observed time-period, Yugoslavia had the widest spectrum of economic relations with Egypt. The research of this issue is relevant mostly due to the timeframe, i.e. the events that marked it, that is the Six-Day War. In June 1967, armed conflict between the joint forces of Egypt, Jordan and Syria and Sudanese and Palestinian guerilla and Israel on the other side broke out. Egypt suffered a catastrophic defeat in this war, ultimately resulting in the loss of territory, the instability of the political system and a significant decrease in economic activity. In the same period, Yugoslavia, for the first time since introducing worker's self-governing in 1950, started facing great economic problems. The result was a significant decline in industrial productivity and employment. The latter has resulted in a substantial rate of emigration of the working population, which has, by and large, consisted of young and qualified workers. An increase was recorded in the number of Yugoslav enterprises that operated at a loss. Some business-working organizations had those problems not because of their inefficiency, but because of different business circumstances, or deficiencies in the economic-political system. Solutions utilised by many of these businesses were primarily oriented towards non-purposeful consumption of assets meant for crediting investments and exports for loss mitigation; all this with the goal of preserving the rate of employment and securing the competitive position on the market. These economic movements were an indicator of the inability of adjusting the Yugoslav economy to the market rules of business, which were institutionalised with the 1965 economic reform, which has lastly determined the large differentiation between those who used the transformation towards a more efficient model of business and found a way towards a more successful development, and those who expected the solutions to economic problems in the decrees issued by federal and republic bodies of management. The aim of this paper, based on unpublished archival materials, and relevant political and historiographical bibliography, is to present the economic relations between Yugoslavia and Egypt in the time period when both countries faced great external as well as internal challenges.

Keywords: Yugoslavia, Egypt, economic relations, 1960s